

**СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ ЧИННИКИ
ВПЛИВУ ОНТОГЕНЕЗУ АНГЛОМОВНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ
ПІДМОВИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ НА ПРИКЛАДІ ВІЙН
ЗА УЧАСТІ США ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ**

Василенко Д. В.

ВСТУП

У сучасних соціолінгвістичних дослідженнях мова і суспільство розглядаються як певним чином організовані структури, між якими існують системна кореляція й певні каузальні зв'язки. Мова обслуговує суспільство в усіх сферах його життя й відображає зміни, які відбуваються в них. Суспільство створює та формує мову, контролює новоутворення й закріплює їх у системі комунікативних засобів. Як зазначає Г.В. Колшанський¹, «у мові знаходить своє вираження нескінченна різноманітність умов, у яких здобувалися людиною знання про світ – природні особливості народу, його суспільний устрій, історичні долі, життєва практика тощо»². Отже, функції мови мають яскраво виражений соціальний характер. Вони активно впливають на структуру мови й визначають напрям її розвитку. Військова підмова, як і будь-яка інша професійна підмова, підлягає впливу екстралінгвальних чинників на різних етапах свого формування. У сучасних умовах соціальні аспекти військової термінології й військової субстандартно́ї лексики стають найбільш актуальними. Метою роботи є дослідження проблеми взаємодії мовних і соціальних аспектів у процесі формування англомовного військового лексикона ХХ – початку ХХІ століття. Мета дослідження передбачає розв'язання таких завдань: 1) аналіз соціальних умов творення військового вокабуляра в діахронічному аспекті; 2) виявлення екстралінгвальних особливостей формування й функціонування галузевої терміносистеми та субстандартно́ї лексики в англійській мові.

Об'єктом дослідження є англомовна інноваційна військова термінологія й військові жаргонізми ХХ – початку ХХІ століття. Предметом вивчення є соціальні аспекти творення та функціонування

---

¹ Колшанский Г.В. Объективная картина мира в познании и языке. Москва : Наука, 1990. 100 с.

² Колшанский Г.В. Объективная картина мира в познании и языке. Москва : Наука, 1990. 100 с.

військового термінологічного й нетермінологічного лексикона. Матеріалом дослідження слугують інноваційні військові терміни й жаргонізми, зафіксовані ЗМІ та англomовними словниками^{3,4,5,6,7}.

Історія формування військового лексикона тісно пов'язана із зовнішніми щодо мови чинниками. Аналіз англomовної військової термінологічної й нетермінологічної лексики ХХ – початку ХХІ століття дає підставу виокремити основні етапи її розвитку, які корелюють передусім із такими значними історичними подіями, як війни за участі англо-американських військ. Услід за О.І. Гуржій⁷ під поняттям «війна» ми розуміємо «соціально-політичне явище, що являє собою найбільш гостру форму розв'язання соціально-політичних, економічних, ідеологічних, національних, релігійних, територіальних та інших протиріч між державами, народами, націями, класами й соціальними групами засобами збройного насильства». Головним змістом війни є збройна боротьба. За масштабом війни класифікують на світові, регіональні та локальні⁸.

Кожен військовий конфлікт має свою специфіку, що знаходить відбиття в його офіційних і неофіційних назвах, із якими співвідносяться певні соціофункціональні блоки релевантних лексичних одиниць⁹.

1. Лінгвальні інновації Першої та Другої світових війн

Інноваційні лексичні та фразеологічні одиниці, які виникли протягом Першої світової війни, відбивають її характер, особливості військових операцій, тактики і стратегії ведення бойових дій, позначають учасників військового конфлікту. Інновації цього періоду корелюють із відповідними ділянками певної екстралінгвальної дійсності й об'єднуються під назвами *The Great War*, *The War of the Nations*, *The Total War*, *The War of Attrition*, *Trench Warfare*, які являють собою неологізми цього історичного періоду.

---

³ Pope S., Wheal E. Dictionary of the First World War. Pen & Sword Military Classics, 2003. 561 p.

⁴ Zandvoort R.W. Wartime English. Materials for a Linguistic History of World War II. Greenwood Press, Publishers Westport, Connecticut, 1974. 254.

⁵ Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

⁶ Edwards P. The Korean War. A Historical Dictionary. The Scarecrow Press, Lanham, Maryland, and Oxford, 2003. 367.

⁷ Olson J. Dictionary of the Vietnam War. Peter Bedrick Books, New York, 1988. 585 p.

⁸ Серебренников Б.А. Язык как общественное явление. Общее языкознание. Формы существования, функции, история языка. Москва : Наука, 1970. С. 417–450.

⁹ Томас Н. Война в Корее 1950–53. Москва : ООО «Изд-во АСТ» : ООО «Изд-во Астрель», 2001. 48 с.

Війна 1914–18 років отримала назву *Великої війни* *The Great War*. Протягом чотирьох років вона являла собою найбільш бурхливий і жорстокий конфлікт між країнами, який коли-небудь відбувся в історії людства. Війна, яка розпочалася в Європі, незабаром вийшла за межі цього континенту й охопила майже весь світ. 34 держави брали участь у війні, що дало привід назвати її *війною націй* *The War of the Nations*. Термін *Перша світова війна* *World War I*, уперше вжитий підполковником К. Репінгтоном у книзі “*The First World War 1914–1918*” у 1920 році, набув офіційного статусу в 1939 році після того, як лексема *World War II* з’явилася на сторінках американського журналу “*Time*”.

Однією з особливостей складу інноваційної лексики періоду Першої світової війни є значна кількість скорочень (абревіатур та акронімів), що позначали військові формування, підрозділи, військові звання, такі як *BEF* (*British Expeditionary Force*), *AEF* (*American Expeditionary Force*), *ANZAC* (*Australian and New Zealand Army Corps*), *C.O.* (*commanding officer*). Виникнення скорочень зумовлено необхідністю швидкої передачі інформації та економії зусиль. Післявоєнний роман Ковінгтона Кларка (*Covington Clarke*) “*Aces Up*” (1929) відображає посилення тенденції вживання скорочень у мові військових під час Першої світової війни. Автор надає список абревіатур, необхідних читачеві для розуміння діалогів персонажів книги: *E.A.* (*Enemy aircraft*), *G.H.Q.* (*Great Headquarters*), *G.O.* (*General Order*), *P.C.* (*Post of Command*), *R.F.C.* (*Royal Flying Corps*).

Війна 1914–18 років стала першим «*тотальним*» конфліктом *total war* в історії людства. Цей конфлікт розпочинався як «*кабінетна війна*» – “*armchair war*” з обмеженим набором цілей. Його учасники розраховували на те, що війна буде короткою, й очікували *повернення з фронту переможців до Різдва* – “*out of the trenches by Christmas*”. Проте цілі війни поступово змінювалися й починали приймати глобальний характер. «*Кабінетна війна*» перетворювалася на «*війну за припинення війни як явища*» “*the war to end wars*”. Інтенсивність бойових дій зростала. Усе більше країн утягувалися до війни. Посилювався тиск на соціальну систему кожної країни. Війна потребувала масової мобілізації, залучення цивільного населення, у тому числі жінок, до роботи в тилу й на фронті. Цей процес знайшов відбиття у створенні низки неологізмів-термінів і неологізмів-жаргонізмів. Так, в армії Великої Британії були сформовані жіночі допоміжні військові підрозділи *WAAC* (*The British Women’s Auxiliary Army Corps*), про діяльність яких повідомлялось у пресі: “*The WAACs consists of many thousands of British women who have enlisted in the army, wear a regular khaki uniform, and live under strict military discipline. At least twenty thousand of them serve close behind the front lines in France as waitresses, housekeepers, clerks, chauffeurs,*

stenographers, etc, while many more are stationed in post all over England"¹⁰. Існували жіночі підрозділи, які підпорядковувались Британському флоту – *WRENS (Women's Royal Naval Service)*, і Британській авіації – *WRAF (Women's Royal Air Force)*.

Абревіатура *UMT&S (Universal Military training and Service)* відбиває таку реальність, як суспільно-політичний рух у США 1915–1920 років, спрямований на масову мобілізацію населення, участь у війні з метою захисту економічних інтересів США у світі. Про масове залучення цивільного населення до участі у війні і діях, пов'язаних із нею, свідчать неологізми-жаргонізми *eighteen-pounder* – неповнолітній новобранець, *four-minute men* – американці (75 000 людей), які виступали з чотирьоххвилинною пропагандою, спрямованою проти Німеччини, у інотеатрах, школах, лікарнях та інших громадських закладах. Причини Першої світової війни полягали в численних протиріччях між провідними європейськими державами, які значно загострилися з початком бойових дій. Затяжний характер, який набула війна, викликав нестачу продуктів харчування та голод. Неузгоджені дії військового керівництва призводили до значних людських втрат. Неологізм "*The War of Attrition*" – «війна на виснаження» відбиває позиційний характер, який набула Перша світова війна на Західному фронті після битви на Марні (05–12.09.1914). Іронічна назва роману "*All Quiet on the Western Front*" (1929) «На Західному фронті без змін» німецького письменника Еріха Марії Ремарк перетворилася на крилатий вираз, який відбиває реальність «окопної війни» "*trench warfare*", у ході якої люди гинули навіть під час припинення активних бойових дій унаслідок тяжких умов перебування в траншеях і захворювань.

Слово *trench* перетворилося в центр, навколо якого була створена значна кількість інновацій, що позначають характер військових дій *trench warfare*, різновиди окопів *half-and-half trench*, *peace-time trench*, зброю *trench broom (sl)*, *trench knife*, *trench mortar*, обмундирування *trench derby (sl)*, психологічний стан військових *trench dreams (sl)*, *trench horrors (sl)*, види захворювання *trench fever*, *trench foot*, *trench mouth*, військовослужбовців *trench moppers (sl)*. Виникло кілька нових слів – жаргонізмів-синонімів для номінації дій, пов'язаних із пересуванням військових під час бою, а саме атакуючих дій: *go in*, *go out*, *hop over*, *over the top*, *jump the bags*, *jump off*. Словосполучення *over the top* розповсюджено в загальнолітературній мові: "*He pleaded that those who went over the top in bond drives and in giving money to support the war relief work again go over the top in the cause of the Kingdom of God*"¹¹.

¹⁰ Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

¹¹ Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

Бої Першої світової війни призводили до великих людських утрат. Сувора реальність війни спричинила «вибух» нової лексики та фразеології, пов'язаної з нею. Військова субстандартна лексика поповнилася жаргонізмами-синонімами, які позначали поранення *clicked it, laid out, stop*, або загибель солдат *bumped off, clicked it, get it, go west, hang on the wire, knocked off, knock koo-koo, lose one's can, sewed in a blanket, used up; he tried to step on one (a shell)*. Такі переосмислені словосполучення перетворилися у фразеологічні одиниці й почали виконувати не лише функцію номінації, а й функцію експресивно-оціночної пейоративної характеристики з відтінком «чорного гумору».

Велика кількість людських і матеріальних утрат, які завдала війна, сприяла зміні настроїв населення країн, залучених до військового конфлікту, від “*war to the end*” «*війни до кінця*» до “*pacifism*” «*пацифізму*» – антивоєнного руху, прихильники якого відкидають будь-які війни, незалежно від характеру й мети, і вважають головним засобом запобігання війні засудження їх аморального характеру. Таке узагальнене значення слово французького походження “*pacifism*” мало на початку ХХ століття.

Протягом Першої світової війни воно набуло конкретизації і стало позначати опозицію до продовження *Великої війни*. Широке розповсюдження знайшли інші елементи його словотворчої парадигми, такі як *pacificism, pacifist, pacifistic, pacifistically*.

Друга світова війна 1939–45 років являє собою наочний приклад того, як «політична» війна перетворюється на війну за існування. Історичні процеси та явища, пов'язані з нею, знайшли відбиття в новій лексиці та фразеології цього періоду. Кількість інновацій поповнилася численними варіантами назви війни, кожний із яких указував на певне розуміння суті та характеру збройної боротьби. Деякі з них акцентували великомасштабний характер конфлікту: *The European war, The World War, The War of the Ages*; інші концентрували увагу на русійній силі війни: *The War of the People, The People's War* (назва, запропонована прем'єр-міністром Австралії Джоном Кертіном). Окремі варіанти відбивали цілі та завдання війни: *The War of Democracy, The War of Freedom, The War of Individual Liberty, The War of Liberation, The War of Liberty*. У квітні 1942 року президент США Франклін Д. Рузвельт запропонував назву *The War for Survival*. Деякі варіанти вказували на людину або націю, які розв'язали військові дії: *Hitler's War, The Nutsy War, The Nery Nazi War, The Teutonic War, The Teutonic Plague, The Tyrant's War*. Назва *World War II Друга світова війна*, уперше згадана в “*Time*” 11 вересня 1939 року, набула офіційного статусу. У США вона затверджена в 1945 році президентом Гарі С. Труманом. Нова лексема ввійшла до мови, оскільки не

суперечила суспільному потенціалу створення аналогічного слова. Лінгвісти вказують на те, що інновації сприймаються суспільством і закріплюються в мові, коли ініціатива індивіда, який винаходить нове слово або форму, відповідає суспільному потенціалу створення тієї ж форми. Невдалі форми не мають перспективи подальшого існування.

Слова *war*, *krieg* (*Germ*) перетворилися в центри, навколо яких створена значна кількість інновацій, що позначають різні етапи Другої світової війни. Синоніми *peacekrieg*, *sitzkrieg*, *phoney war*, *Bore war* (каламбур на *Boer War*) позначають період порівняно бездіяльності на Західному фронті з вересня 1939 року до наступу німців у травні 1940 року: *There was no blitzkrieg, the months slipped by and although the Fleet was active, the armies remained motionless and our airmen were engaged mainly in reconnaissance. People began to speak of "the Bore War"*. Німецьке бомбардування Британії у серпні 1940 – травні 1941 років отримало назву *blitz* від німецького слова *blitzkrieg* *блискавична війна*. Ця лексема знайшла широке розповсюдження не тільки в мові військових, а й у мові цивільних: *"Football used to be a "war of position", but changed to a "war of movement" before you ever heard of a blitzkrieg"*. Слово *blitz* почало вступати в численні словотворчі та фразеологічні зв'язки: *blitz buggy*, *Blitz Day* (December 7, 1941) – *дата атаки японців на Перл Харбор*, *blitz wagon*, *blitzu*.

Низка неологізмів виникла для позначення учасників військового конфлікту: абрєвіатури *AMGOT/AMG* (*An allied military government of occupied territory*), *SHAEF* (*Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force*), семантичні інновації *American Club* (*американські збройні сили*), *Big Three* (*США, Велика Британія, Радянський Союз*), *The Axis* (*Німеччина, Італія, Японія, Болгарія, Угорщина та Румунія*), *Gangster nations* (*Германія, Італія і Японія*) – вислів, популяризований президентом Франкліном Д. Рузвельтом.

Значну групу мовних інновацій Другої світової війни можна об'єднати під назвою *Hitler's war*. Власне ім'я *Hitler* стає центром, навколо якого створювалися нові лексичні одиниці: *Hitler methods*, *Hitlerite Germany*, *the Hitlerite Government*, *anti-Hitlerite forces*, *Hitler hearse* (*sl*), *Hitlerist*, *hitlerize* (*sl*), *Hitlerland* (*sl*), *Hitler Youth*, *Adolf Hitler Line*: *"V. Molotov, on behalf of the Soviet Government, signed the agreement of mutual assistance against "Hitlerite Germany"*¹². Тоталітарний характер Другої світової війни *totalitarian war* сприяв тому, що до участі у війні тією чи іншою мірою залучалося все цивільне населення країн-учасниць військового конфлікту. Такі інновації, як *airwomen*, *woman-power*, свідчать про значну роль, яку

---

¹² Dickson P. *War Slang*. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

відігравали жінки в досягненні перемоги над ворогом: “*I see that in the next six months we shall have for the first time an intense demand upon our man-power and upon our woman-power*”¹³.

Неологізми аббревіатури позначали спеціальні угруповання волонтерів, задіяних в тилу й на фронті: WAVES (*Women Appointed for Volunteer Emergency Service*), ATS (*Auxiliary Territorial Service*): “*The condition of Private Vera Rosemary Cockburn, the nineteen-year-old ATS girl is satisfactory*”, WLA (*Women’s Land Army*): “*Government proposals to help the Women’s Land Army are: Further contribution of £170,000 to WLA funds to help members in need of financial assistance to return to their previous occupations*”, LDV (*Local Defence Volunteers*): “*And at home civilians rush to join the LDVs in case of cross-Channel invasion*”¹⁴.

Друга світова війна призвела до остаточного знищення різниці між армією та народом, яка встановлювалася міжнародним правом XVIII–XIX століть. Збройне насильство перестало бути долею лише комбатантів. Воно стало застосовуватися проти мешканців окупованих територій. Населення почало чинити опір окупаційному режиму – *resistance (movement)*. У ретроспективі це виявилось однією з найбільш важливих змін, привнесених Другою світовою війною: “*There had been some shooting in Utrecht between Nazis and Resistance men... I talked with the leader of the Resistance movement here*”¹⁵. У цей період до англійської мови входить російське запозичення *partisan* для позначення нерегулярних військових угруповань, що діють у тилу супротивника на окупованих ним територіях (переважно в Східній Європі): “*Behind the fighting front the Russian “partisan front” in the German rear forms a skeleton army, which is in fairly regular communication with one or other of the Soviet Army headquarters, from which it receives direction and, often, supplies*”¹⁶. Боротьба військових на фронтах, партизанська війна та опір цивільного населення підсилювали агресивні дії окупантів, застосування ними зброї невибіркової дії. Реалії війни знайшли відбиття в англомовному військовому лексиконі періоду Другої світової війни, яка поповнилася великою кількістю лексем і фразеологізмів-жаргонізмів, що позначають фізичний і психологічний стан людини: *two-thousand-yard stare, combat fatigue, людські втрати, загибель: become a gold star in mother’s window, bite the dust, go down blazing, поранення: get a Jap headache, pipped, насильство, жорстокі дії: beat the can off, beat to a jelly, beat to a mummy, blast,*

---

¹³ Weland G. *Words of War*. Hellgate Press, New York, 1999. 168 p.

¹⁴ Dickson P. *War Slang*. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

¹⁵ Dickson P. *War Slang*. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

¹⁶ Dickson P. *War Slang*. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

bloodbath, медичний персонал, медичне обладнання *blister mechanic*, *butcher*, *blood wagon*, *meat wagon*. Протягом війни нацистська Німеччина встановила на окупованих нею територіях жорстокий режим, який отримав назву “*new order*” «*новий порядок*»: “*Every effort of the Quisling Government to induce the Norwegian people to believe that “the new order” in Norway means the real liberation of the people and the erection of a new and happier Norway, freed from party strife and class distinctions, seems to have fallen on every deaf ear*”¹⁷. Наслідком «*нового порядку*» було значне підвищення кількості *концентраційних таборів* “*death camp crematoria*”. 1942 рік позначився «*остаточним вирішенням єврейського питання*» “*final solution*” або “*(the) holocaust*” (правічне грецьке слово мало значення жертвування через вогонь), результатом якого стало винищення більш ніж шість мільйонів євреїв під час Другої світової війни. У 1944 році виникло слово *genocide* *геноцид* для позначення нацистської політики щодо єврейського народу. Згодом слово поширило своє значення на винищення будь-яких груп населення за расовими, національними, релігійними мотивами. У 1946 році на Нюрнберзькому процесі в Німеччині агресія вперше в історії людства була визнана найтяжчим злочином проти людства *war crime*. Керуючий склад Націонал-соціалістичної партії, служби СС, СД, державна тайна поліція гестапо були оголошені *військовими злочинцями war criminals*.

Друга світова війна продовжувалася шість років і позначилася великою кількістю історичних подій, які знайшли відбиття в англійській мові. Лексема *day* виявила значну активність у створенні інновацій, пов’язаних із визначними датами цього періоду: *Blitz Day (December 7, 1941) = Day of Infamy* (назва запропонована президентом Франкліном Д. Рузвельтом) – *день атаки японцями Перл Харбора*, *D-Day (June 6, 1944)* – висадка союзницьких сил у Нормандії (скорочення від слова *departed date*), *V-Day (Victory Day)*, *V-E Day (Victory-in-Europe Day) (May 8, 1945)* – *День перемоги у війні з Німеччиною*, *V-J Day (Victory-in-Japan Day) (August 14, 1945)* – *День перемоги у війні з Японією*, *V-O Day (Victory on Okinawa day)* – *День перемоги американців у районі Окінави, Японія (May 29, 1945)*, *V-P Day (Victory in the Pacific day) (1945)* *перемога американців на Тихому океані*.

2. Лінгвальні інновації корейської та в’єтнамської війни

Друга світова війна й капітуляція країн «осі» повністю змінили ситуацію у світі. Дві провідні держави – США та СРСР – почали

---

¹⁷ Zandvoort R.W. *Wartime English. Materials for a Linguistic History of World War II*. Greenwood Press, Publishers Westport, Connecticut, 1974. 254 p.

визначати характер політичних рішень у світовому масштабі. *Корейська війна* 1950–1953 років стала першою сучасною кризою в стосунках між супердержавами. Про суперечливий характер цієї війни, який викликав неоднозначне сприйняття завдань і цілей збоку її учасників, свідчать численні назви цього військового конфлікту, які розподіляються за тематичним принципом, відбиваючи різні підходи до розуміння суті збройної боротьби в Кореї.

США та Велика Британія вступили у війну в складі військ ООН, які на 90% склалися з американських частин. Той факт, що американський конгрес ніколи не оголошував війну в Кореї, унеможлилював уживання цього терміна стосовно збройного конфлікту в країні. Президент Гарі С. Трумен схвалив назву “*police action*” «*поліцейська операція*», яка, окрім прямого значення, набула також іронічного змісту, перетворившись на евфемізм, що позначав жорстоку і криваву війну. Термін *World War 2 ½* почав вживатися як альтернативне найменування з метою підкреслити масштабний характер військових дій.

Назви *Mr Truman's war*, *Truman's folly* відбивали думку тих, хто вважав, що продовження війни в Кореї зумовлювалося тим, що президент Гарі С. Трумен переслідував цілі внутрішньої політичної боротьби в США. Про непопулярний характер війни в Кореї свідчать такі інновацій-жаргонізми, як *flap*, *wrong war*, *war we can't win*, *forgotten war*. “*I suggested informally, when the Korean flap started in 1950, that we go up north immediately with incendiaries and delete four or five of the largest towns*”.

Військові дії в Кореї мали затяжний позиційний характер і являли собою «чергування мобільних бойових дій з очевидними відступами, без надії затримати просування супротивника. Ні одна зі сторін не вважала себе переможеною»¹⁸. Особливості бойових дій спричинили виникнення нових назв війни, таких як *accordion war (sl)*, *ping-pong war (sl)*, *seesaw war (sl)*, *yo-yo war (sl)* (*yo-yo* – «чортук на ниточці, йо-йо»): “*Yo-yo war is exactly what it implies – advance. Retreat. Advance. Retreat and so on. Early in the campaign such tactics were called ping-pong war, seesaw war and other names, but none of those terms caught on. Then somebody described the course of battle as yo-yo war or yo-yo'ing it. After that, for the average GI, the Korean type of warfare had a permanent title*¹⁹”. Незважаючи на існування значної кількості варіантів найменування військового протистояння в Кореї, в історії воно стало відомим під офіційною назвою *The Korean War* – *Корейська війна*.

---

¹⁸ Томас Н. Война в Кореє 1950–53. Москва : ООО «Изд-во АСТ» : ООО «Изд-во Астрель», 2001. 48 с.

¹⁹ Dickson P. *War Slang*. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

Серед учасників бойових дій у Кореї було багато ветеранів Другої світової війни, тому мова військових зберігала певну термінологію і жаргонізми, відомі з попередніх часів. Термінологічна лексика вживалася в офіційному спілкуванні для найменування зброї, техніки, військового планування, які мало змінилися з часів минулого військового конфлікту. У неофіційному мовленні солдат популярні жаргонізми набували нових відтінків значень у новому контексті. Прикладами таких лексем можуть бути *big R ротація* (настала через вісім місяців, на відміну від вісімнадцяти місяців протягом Другої світової війни), *gung ho* прізвисько підполковника Еванса Карлсона та бойовий заклик його військового підрозділу (від китайського словосполучення *Gung Ho – працюй разом, працюй у гармонії*). Під час Корейської війни цей заклик набув негативної конотації: “*We’ve been catching hell for the last three days. Doesn’t look like we are ever going to be relieved from up here. Did anyone say anything about Gung Ho?*”²⁰. Фраза генерала Дугласа Макартура “*home by Christmas*”, що була співзвучною з висловом часів Першої світової війни “*out of the trenches by Christmas*”, виявила прорахування та недалекоглядність військового керівництва, коли в Корейську війну вступив Китай і бойові дії набули довготривалого характеру. Широковідоме висловлювання генерала Омара Бредлі про можливу тотальну війну з Китаєм: “*the wrong war, at the wrong place, at the wrong time, against the wrong enemy*” перетворилося на крилатий вираз. Військові події в Кореї також призвели до виникнення нових реалій і сприяли утворенню нових лексичних і фразеологічних одиниць. Особливою рисою військового лексикона періоду Корейської війни є велика кількість неологізмів-аббревіатур та акронімів, які позначали командування: *ADCOM (Advance Command and Liaison Group in Korea)*, *CCS (Combined Chiefs of Staff)*, *CINCUNC (Commander In Chief, United Nations Command)*, *USAFIK (United States Armed Forces in Korea)*, військові формування й підрозділи: *FIFIK (Fifth United States Air Force in Korea)*, *KATCOM (Korean Augmentation Troops, Commonwealth)*, *CCF (Chinese Communist Forces)*, військові звання: *LCDR (Lieutenant commander)*, *LTGEN (Lieutenant general, United States Army)*, техніку і зброю: *B (bomber)*, *BB (battleship)*, *CA (heavy cruiser)*, *MG (machine gun)*, зони бойових дій: *CZ (combat zone)*, *DMZ (demilitarized zone)*, медичні підрозділи: *MASH (mobile army surgical hospital)*, *MORCs (Medical officer Reserve Corps)*. Військові зазначали, що вживання скорочень сприяло значній економії часу й оперативному виконанню команди. Інноваційні лексичні явища періоду Корейської війни були також зумовлені такими реаліями, як

---

²⁰ Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

контакти з новим (комуністичним) ворогом. Виникли неологізми-жаргонізми для позначення країн і солдат супротивника: *Chicom.* (*Chinese communist*), *Chinat.* (*Chinese nationalist*), *goony* – китаїський солдат-комуніст, *goonyland* – комуністичний Кумай, *horde* – китаїські комуністичні або корейські війська, *Red tide* – північнокорейські війська, описані журналістом Г. Бізартом: “... a “Red Tide” of North Korean soldiers closing in on American troops silently and relentlessly, the faces of the communist infantrymen showing neither fear nor elation²¹”.

Контакти американських і британських солдат із місцевим населенням, а також географічні, культурні особливості країни знаходили відбиття в лексиконі військових і сприяли створенню значної кількості лексичних інновацій-жаргонізмів. Так, Корея отримала назву *badlands*, що була алюзією на пустинні, схильні до ерозії землі на заході США. Слово *aggie* означало корейську дівчинку: “Originally the word was applied only to the little Korean girls who came around to beg food from the mess sergeants, but its use soon expanded to cover all native children”²². До корейського хлопчика зверталися, уживаючи слово *boysun*. Однією з найбільш розповсюджених лексем було звертання до південнокорейського солдата *Hey, Kim* (*Kim* – корейське власне ім’я): “South Korean soldiers resent the term *gook*. They prefer to be called *Roks* (*Republic of Korea*). They also like to be addressed, “Hey, Kim”, in the same tone that one G.I. hails another with “Hey, Mac” or “Hey, Joe”²³. Із різновидами тактики бойових дій пов’язані такі неологізми, як *E&E* (*evasion and escape*) (*sl*) – атака та повернення льотчиків на дружню територію. Інновація *cowboy-and-Indian tactics* (*sl*) – рукопашний бій виникла під впливом популярних на той час кіно- й телевестернів. Синонім *eyeball to eyeball* (*sl*) походив з англійської мови чорношкірих, які входили до складу двадцять четвертої піхотної дивізії.

У сфері військової медицини утворилися нові лексичні одиниці, такі як терміни *paramedic* – лікар повітрянодесантних сил, *war-weariness*, *war-weary*, які позначали фізичний і психологічний стан солдат, аббревіатура *D.O.W.* (*died of wounds*). Образний жаргонізм *buy the farm* означав загибель у бою. Етимологія фразеологізму зумовлюється тим, що американські тренувальні бази розташовувалися в сільській місцевості. Фермери вимагали від уряду значної грошової компенсації в разі авіакатастрофи на їхній території. Новий жаргонізм *shook* уживався протягом Корейської війни для позначення психологічної

---

²¹ Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

²² Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p

²³ Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p

реакції солдат на бойові дії: “– *In World War I they called what you’ve got “shell shock”!* – “*We called it “combat fatigue” in W.W.Two.*” – “*In Korea we said a man was “shook”*”²⁴.

Війна в Кореї закінчилася практично на тих позиціях, де вона почалася (уздовж 38 паралелі “*the 38 Parallel*”). Співвідношення сил на світовій арені склалося таким чином, що не одна з великих держав, які стояли за воюючими сторонами, не мала більше можливості проводити в життя свої амбітні плани. Підсумком Корейської війни стало посилення мілітаристських тенденцій у світі й продовження «холодної війни» “*cold war*” між Сходом і Заходом.

В’єтнамська війна 1964–73 років за участю американської армії, спрямована проти комуністичного впливу в Індокитаї, супроводжувалася подальшим розвитком англомовного військового лексикона.

Вона стала тим чинником, який зумовив певні семантичні і словотворчі процеси та сприяв формуванню нових дериваційних і лексико-семантичних парадигм, про що свідчить вислів Дж. Лангута: “*Among the Americans stationed here, World War II’s argot has long since faded away. Even Korea’s glossary sounds dated. The war in South Vietnam is producing its own vocabulary.*”²⁵.

Інноваційні найменування військового протистояння у В’єтнамі відбивають притаманні йому характерні риси. *В’єтнамська війна Vietnam War*, за визначенням Пентагона, є обмеженою війною із застосуванням звичайних засобів ураження *Limited Conventional War*. Відомою є також неофіційна назва військового конфлікту – *McNamara’s War* *війна Макнамари*, держсекретаря США, «архітектора американської політики у В’єтнамі». Впливовість цієї політичної фігури сприяла тому, що власне ім’я *McNamara* перетворилося в центр словотворення протягом війни: *McNamara’s folly*, *McNamara’s line*, *McNamara’s wall*, *McNamara Strategy*.

Спостерігається концентрація нової лексики навколо понять, пов’язаних із місцем бойових дій, їх учасниками. Словотворчу активність виявила лексема *Vietnam*, на основі якої утворилися слова *vietnamize* *підпорядковувати В’єтнамському командуванню*, *vietnamization* *політика США, спрямована на передачу повноважень південнов’єтнамському керівництву*. Виникли скорочення *Nat.* (*Vietnam*) (*sl*), *Viet.* (*Vietnam*) (*sl*), *Cong.* (*Vietcong*) (*sl*), *V.C.* (*Vietcong*) (*sl*) *партизанська армія, яку підтримував комуністичний північний В’єтнам*, *V.C. land* *територія, яку контролював В’єтконг*.

²⁴ Dickson P. *War Slang*. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

²⁵ Dickson P. *War Slang*. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

Південнов'єтнамська армія отримала назву *Arvin A.R.V.N. (Army of the Republic of Vietnam)*.

Однією з особливостей бойових дій у В'єтнамі була партизанська війна в джунглях *a guerrilla conflict*, яка вимагала від солдат спеціальної підготовки, умінь і навичок, що ілюструють такі лексичні новоутворення, як *ambush academy(sl)* навчальні курси ведення бойових дій у джунглях, *bush (ambush) (sl)*, *boonies (sl)* джунглі, *bushmasters (sl)* підрозділи, що брали участь у бойових операціях у джунглях. Зі словом *jungle* створена значна кількість інновацій, наприклад, *the jungle route*, *jungle fighter*, *jungle utilities*, *jungle boots*, *jungle-busting*, *jungle warfare*.

Війна низької інтенсивності на практиці виявилася *війною на виснаження a war of attrition* зі значними людськими й матеріальними втратами, невдалими військовими операціями. Загальне розчарування результатами війни знайшло відбиття в солдатському жаргоні. Виникли нові метафоричні лексичні одиниці-евфемізми для номінації насильницьких дій: *blow away вбивати*, *bring heat спалювати*, *bring smoke атакувати*, *bring the max*, *dust убивати*. Для позначення загиблих або поранених уживалися слова *combat ineffective*, *waste*, *dust*, *dich* [dik] (від в'єтнамського слова, що означало бути мертвим). Лексема *crispy critters* мала значення «спалені напалмом вороги». Напалм застосовувався американськими військовими для знищення не тільки ворога, а й урожаю, що відбиває назва *Rice Krispie mission*: “*One of our mission flights will be to set the VC rice fields on fire (we hear that they are short on food for the first time). These operations are appropriately called “Rice Krispie” missions*”²⁶.

Виокремлюється група неологізмів періоду В'єтнамської війни, пов'язаних із військовою медициною. На зміну лексеми часів Першої світової війни *trench foot*, що означала *ревматичне захворювання ніг як наслідок тривалого перебування в траншеях*, прийшли синонімічні новоутворення *immersion foot* та *paddy foot*. Ліки від малярії, які військові приймали кожен день, отримали назву *daily-daily*; ті, що приймали раз на тиждень, називали *horse pill* завдяки великому розміру пігулки. Інноваційне скорочення *medevac* (*medical evacuation*) свідчить про значну роль вертолітних підрозділів в евакуації американських солдат із поля бою і спасінні життя поранених: *Emergency medevacs were those near death. Priority evacs were those seriously wounded and unable to ambulate. Routines were ambulatory or dead*²⁷. Синонімом слова *medevac* у субстандартній лексиці стала лексема *dust off*, радіопозивний лейтенанта Пола Келлі. Після його загибелі в 1964 році під час виконання місії з евакуації поранених лексема *dust off* отримала розповсюдження в

---

²⁶ Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

американських військах. Образна інновація *million-dollar wound* означала тяжке, але таке, що не призводить до інвалідності поранення, унаслідок якого військовослужбовець повертався до США. Після війни лексема *medevac* увійшла до загальнолітературної мови і стала позначати медичні гелікоптери, що застосовуються поліцією та іншими організаціями в надзвичайних ситуаціях.

Період військових дій у В'єтнамі позначився утворенням великої кількості евфемізмів. Непопулярний і незрозумілий для багатьох громадян США конфлікт викликав у військового командування необхідність приховати й замаскувати непривабливу реальність війни; у солдатському жаргоні евфемізми виконували функції мітігації, пом'якшення, були спрямовані на відволікання уваги від смерті й ушкоджень. Евфемізми позначали численні людські втрати: *hurtin' (sl) вбитий*, *believer (sl) загиблий солдат*, *звичайно ворог*, *dust (sl) убитий*, *glad bag (sl)* (каламбур, побудований на співзвучній назві брэнда пластикових пакетів) *мішок для перевезення тіл загиблих солдат*, помилки військових: *friendly fire дружній вогонь* (термін популяризований К. Браємом у книзі *Friendly Fire*: "*Mullen was at a night defensive position when artillery fire from friendly forces landed on the area*"²⁷, міць зброї масового ураження: *big boy (sl) важкий снаряд*, *bouncing betty (sl) протипіхотна міна*, *incoming mail (sl) ворожий артилерійський вогонь*, агресивні військові дії: *pacify утихомирювати*, *rema-gate В'єтконг*, *sanitize підкорювати*.

В'єтнамська війна стала першою «телевізійною війною» "*television war*", у відображенні якої телебачення відіграло більш значну роль, ніж інші засоби масової інформації. Щоденні брифінги в Сайгоні, організовані для репортерів, отримали назву *Five O'clock Follies*, тому що відомості, які надавалися військовими, часто мали суперечливий характер і тому підлягали критиці. Проте загалом прес-конференції були важливим джерелом інформації, значущість яких визнають навіть сучасні репортери, порівнюючи їх із брифінгами військових у Перській затоці: "*In the view of the correspondents who reported from Vietnam, it is considerably less useful than the much-satirized "Five O'clock Follies", the daily briefing in Saigon, because far fewer facts are made available*"²⁸.

Війна проти В'єтконгу, як і попередні війни, призвела до виникнення цілої низки крилатих слів. Широковідомим прикладом, який відбиває американську тактику ведення бойових дій у В'єтнамі,

---

²⁷ Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

²⁸ Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p

є фраза одного зі старших офіцерів: *“In order to save the village, we had to destroy it”*²⁹.

Вислів генерала Вільяма Вестморленда *“light at the end of the tunnel”* «світло в кінці тунелю», який офіцер зробив у 1967 році, маючи на увазі зменшення сили опору В'єтконгу, набув широкого розповсюдження в пресі, а з подальшою ескалацією бойових дій став сприйматися в суспільстві як свідчення неправильного розуміння американськими військовими природи В'єтнамської війни.

Військове втручання США в громадянську війну у В'єтнамі спричинило глибоку кризу в країні, призвело до загибелі 58 000 американських солдат і сприяло виникненню психічного розладу в багатьох військовослужбовців, який отримав назву *PTSD (Post-Traumatic Stress Disorder)*. В'єтнамська війна викликала в суспільстві почуття розчарування, яке виявилось в так званому «в'єтнамському синдромі» *“Vietnam syndrome”*. На початку кризи в Перській затоці в 1991 році цей термін знову знаходить розповсюдження в ЗМІ, промовах політиків і військових: *“We’ve kicked the Vietnam syndrome once and for all”*³⁰.

3. Лінгвальні інновації війни в Перській затоці та війни проти тероризму

Новітній період розвитку англомовного військового лексику характеризується інноваційними процесами у сфері військової термінології та субстандартної лексики, викликаними реаліями війни проти Іраку 1990–1991 років, яка, на думку багатьох спостерігачів, «знову поєднала громадян країни й повернула почуття національної гордості, яке зникло після подій у В'єтнамі»³¹. Військова лексика періоду війни в Перській затоці, так звана *“a Persian patois”*, включала поряд із відомими словами та фразеологізмами багато інновацій: *“Some of it is new. Some of it is old. But an oftentimes bewildering wartime vocabulary is evolving in the desert of Saudi Arabia ... Even veterans of military service just 20 or 30 years ago find they are woefully out of date on terminology and slang”*³².

До неологізмів належать назви військового конфлікту в Іраку й військових операцій, які відбувалися під час цієї війни *The Persian Gulf War, The Gulf War, The Gulf Conflict, The War with Iraq, A Short War,*

---

²⁹ Weland G. *Words of War*. Hellgate Press, New York, 1999. 168 p.

³⁰ Dickson P. *War Slang*. Pocket Books, New York, 1994. 403 p

³¹ Ротман Г.Л. *Война в Заливе 1990–1991* Москва : ООО «Изд-во АСТ» : ООО «Изд-во Астрель», 2004. 95с.

³² Dickson P. *War Slang*. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

Operation Iraqi Freedom, Operation Desert Storm, Operation Desert Shield, Operation Cobra. Використання нетрадиційних методів ведення війни в Іраку викликало появу лексичної інновації *asymmetric warfare/conflict*: “*Asymmetric warfare occurs when a weaker combatant uses nontraditional weapons and strategy in order to obtain a fighting advantage over a stronger opponent*”³³. Військові дії американців в Іраку відповідали доктрині війна «новітря-земля» “*AirLand warfare*”: “*AirLand warfare calls for concentrating the heaviest fire on an enemy’s rear lines, to cripple tanks, artillery, and armored vehicles before they can come into play*”³⁴.

Абревіатура *E.P.W. (enemy prisoner of war)* уживалася для позначення військового полоненого супротивника. Під час війни в Перській затоці цей термін застосовували щодо іракських вояків. Абревіатура *P.O.W. (prisoner of war)* традиційно вживалася стосовно союзницьких військовослужбовців: “*E.P.W. was a term that replaced P.O.W. in the Pentagon lexicon after the Vietnam War to avoid the association with American service members still listed as missing in Southeast Asia*”³⁵. Словотворчу активність виявило власне ім’я *Saddam Hussein*: *Saddam Insane, Saddamy, Saddy, Sammy, the Saddamist, Saddam line, Saddam Who’s Sane?*

Важливою рисою військових жаргонізмів є їхні асоціації з реаліями суспільного життя. Культурний компонент змісту неологізмів-жаргонізмів є експресивним і має позитивну емоційну оцінку. Так, війна в Перській затоці асоціюється у військових із комп’ютерною відеогрою, створеною японською фірмою “*Nintendo*”. Гра, у якій вибухають будівлі, нагадує реальне бомбардування Іраку. Звідси стає зрозумілою назва війни в Перській затоці – “*Nintendo war*” «*Нінтендо війна*». В основі авторського неологізму “*Schwarzkrieg*” полковника ВМС Г. Фенеди лежить німецьке власне ім’я “*Schwarzkopf*”, яке належить командуючому американськими військами в Перській затоці, генералу Норману Шварцкопфу, і лексема “*krieg*”, відоме запозичення з німецької мови, що означає «*війна*». Неологізм “*Tragic kingdom*” «*Трагічне королівство*», який виник у військовому середовищі, є сумно-іронічним посиланням на Діснеївське “*Magic Kingdom*” «*Чарівне королівство*». Лексична інновація “*Emerald City*” (військове містечко короля Халада в Саудівській Аравії) «*Смарагдове місто*» пов’язана з літературною асоціацією, а саме з оповіданням “*The Emerald City of Oz*” «*Смарагдове місто країни Оз*», написаним американським письменником Л. Френком Баумом. Семантичний неологізм *Bedrock* американське наметове

---

³³ Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

³⁴ Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

³⁵ Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

містечко в Саудівській Аравії будується на основі назви міста персонажа мультфільму Фреда Флінстона. Ім'я героя фільму про ветерана В'єтнамської війни, у ролі якого виступив С. Сталлоне, вступало в активні словотворчі зв'язки для позначення відважного солдата, бравади, екіпіровки: *Rambo, Rambo stuff, Rambo rag*.

Військові жаргонізми, що виникли під час війни в Перській затоці, відображають не лише характер війни, а й військовий побут, географічні та кліматичні особливості регіону, ставлення військових до політиків і журналістів, які висвітлювали бойові дії в зоні військового конфлікту. Місце дислокації військ та екзотичні для більшості військових природні умови сприяли появі таких неологізмів-жаргонізмів, як *ashtray попільниця* (пустеля; попільниці в місцевих готелях зазвичай заповнені піском), *the sandbox ящик із піском* (Саудівська Аравія та Кувейт), *beach пустеля, big red, heat tab, nature's heat tab розпечене сонце пустелі*.

Війна в Перській затоці широко висвітлювалася мас-медіа, у тому числі телевізійними компаніями. Кореспонденти чотирьох американських телевізійних мереж (*ABC, CBS, CNN, NBC*) вели прямі репортажі з місця бойових дій у режимі нонстоп – *total immersion* або *militainment*. Телевізійний майданчик, що розташовувався біля Міжнародного готелю «Джахран», отримав назву “*Little Hollywood*” «Малий Голівуд». Жаргонізм “*good to go*” «компетентний» військові вживали стосовно підготовлених, досвідчених кореспондентів: “*Journalists who had spent too many seasons straddling a chair and then arrived here wanting to go to the front were considered not “good to go” by the military*”³⁶. Іронічне і зневажливе ставлення до окремих журналістів відбивають семантичний неологізм *headache*, скорочення *PONTI* (*Person of no tactical significance*). Неологізм “*embed*” означає журналіста, прикомандированого до військової частини для надання інформації в ЗМІ про її дії під час військових операцій: “*As prospective embeds – journalists planted among America’s fighting forces – we were given a crash course in all things military: how to dead-reckon (navigation with a compass), how to create the perfect field latrine (shovel, wooden planks, baby wipes) and what to do with a comrade whose viscera are spilling out (don’t try to put them back inside; just place the innards on the stomach and utter reassuring words)*”³⁷.

Словниковий склад військової підмови значною мірою поповнився неологізмами-евфемізмами, які відображають такі табуйовані теми, як людські втрати, смерть, прорахування військових. У зв'язку з цим

---

³⁶ Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

³⁷ Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

виникло поняття евфемічної мови, притаманної військовому керівництву та політикам, яка отримала назву *gulfspeak* і до якої належать такі лексичні одиниці, як *collateral damage* *втрапи серед цивільного населення*, *blue on blue* *вогонь дружніх сил*, *fireworks display* *бомбардування Багдада*, *neutralization* *знищення ворога*, *service the target* *знищити ворога*, *decapitating attack* *знищення керівництва ворожих угруповань*. Особливості лексики офіційних промов військових чітко усвідомлюються суспільством, про що свідчить такий коментар: *“There are obvious cultural differences between the highly disciplined military men, with their odd words and phrases like “attrit” for “wear down” and “collateral damage” for “civilian casualties”, and the reporters, who make their living by questioning authority and doubting official pronouncements. To them, Pentagonese is a laughable language”*³⁸.

Яскраві висловлювання з промов президентів, міністрів оборони увійшли до загальнолітературної лексики й почали проникати до широкої поп-культури. Так, після війни в Перській затоці репортери, комедійні актори, політики почали обігрувати фразу *“the mother of all”*. Оригінальне висловлювання *“the mother of all battles”*, під яким Саддам Хусейн розумів наземну війну, означало велику перемогу арабів над Сасанідами в 637 році нашої ери. Ця фраза стала зразком для створення багатьох кліше, побудованих на основі стилістичного прийому, пана, й отримала назву *“mother of all clichés”*: *“the mother of all retreats”* (D. Cheney); *“the mother of all monologues* (J. Carson); *“the mother of all briefings”* (H. Norman Schwarzkopf).

Загалом нова лексика і фразеологія періоду Першої війни в Перській затоці порівняно з інноваціями попередніх військових конфліктів характеризується більш позитивною експресивно-оціночною конотацією, чому сприяли безперечний успіх американських збройних сил, досягнення поставленої перед військовими мети, короткочасний характер бойових дій. Значна кількість неологізмів, побудованих на алюзії, відбиває сфери інтересів сучасних солдат США: кіно (бойовики, мультиплікація), телебачення, поп-музика, комп'ютерні ігри.

Початок ХХІ століття позначився низкою локальних війн, виникненням нових явищ, пов'язаних із військовою сферою, що зумовило прагнення відбити ці явища та процеси варіативними мовними засобами. Найбільший за всю історію країни терористичний акт на території США, який відбувся 11 вересня 2001 року, став зворотною подією не тільки в розвитку Америки, а й у світовому політичному процесі. США оголосили боротьбу проти міжнародного

---

³⁸ Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

тероризму *the war on terror(ism)*, яка розпочалася з військових дій в Афганістані й продовжилася в Іраку. США вступили до *нової війни, America's new War*: “CNN was billing its coverage “America's New War”, and Secretary of State Colin Powell was vowing that America would use “all the tools and weapons at our disposal” to fight it”³⁹.

Афганська кампанія отримала назву «Непохитна свобода». Американським і британським військовим вдалося провести бліцкриг *aerial blitz* у ході операції “*Enduring Freedom*” проти Талібана *the Taliban* і бійців «Аль-кайди» *al-Qaeda fighters*. На початку війни бойові дії відбувалися за «безконтактною» схемою. За ними розпочалася фаза «дисперсної війни» “*dispersed war*”. Афганська війна закінчилася в рекордні терміни і тривала лише два місяці. Проте боротьба з терором продовжилася й перейшла до нової стадії.

У 2002 році президент США Дж. Буш звинуватив Ірак разом із Північною Кореєю та Іраном у належності до «осі зла» “*axis of evil*”. Створення терміна «*вісь зла*» належить спіч-райтеру президента Дж. Буша – Д. Фруму, який звернувся до промови Фр. Рузвельта від 8 грудня 1941 року, де вжите словосполучення «вісь ненависті». Унаслідок зіставлення фраз «імперія зла» Р. Рейгана та «вісь ненависті» Фр. Рузвельта виник неологізм «вісь зла», який став «лейтмотивом сучасної політико-військової стратегії США»⁴⁰.

Друга війна проти Іраку розпочалася у 2003 році з масованого бомбардування, яке отримало назву *shock and awe шок і трепет*. Наземні операції включали бої з республіканською гвардією та регулярними групуваннями в межах міста *block-to-block combat*. Особливості ведення бойових дій передавалися деякими аббревіатурами й акронімами, наприклад, *MOUT (military operations in urban terrain/territory)*, *FIBUA (fighting in built-up areas)*, *DIBUA (defence in built-up areas)*, *OBUA (operations in built-up areas)* *військові операції у межах міста*: “*We have no intention of going door-to-door and house-to-house in a city of five million. It's unbelievably complex, with underground tunnels and bunkers everywhere ... If things go bad in a MOUT environment, they go bad quickly*”⁴¹.

Затяжний характер, якого набула війна в Іраку, сприяв зміні настроїв у суспільстві, що відбивають нові назви військового конфлікту, такі як *a long war, a war of attrition, an unnecessary war*: “*After 9/11, I was a witness and therefore a party to the actions that led us*

---

³⁹ Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

⁴⁰ Лавренов С.Я. Война XXI века: Стратегия и вооружения США. Москва : ООО «Изд-во АСТ» : ООО «Изд-во Астрель», ООО «Транскнига», 2005. 314 с.

⁴¹ Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

to the invasion of Iraq – an unnecessary war”⁴². Довготривале перебування військ у небезпеці призводить до стресу і психічних розладів солдат *stress injury*: “These days, stress is a given in Iraq for locals and foreigners working in just about any capacity. Combat troops no doubt feel it most acutely... the one in five who are suffering what the military calls “stress injury”⁴³. Фахівці у сфері психіатрії працюють в Іраку за спеціальною програмою, яка має назву *Operational Stress Control Readiness (OSCAR) program*.

Невдалі антитерористичні дії коаліційних сил на фоні громадянської війни в Іраку, людські втрати посилюють антивоєнні настрої і сприяють поверненню до риторики періоду В’єтнамської війни: “As the war in Iraq grinds on and American casualties mount, the situation there is increasingly coming to resemble the one in Vietnam. What makes this historic parallel particularly haunting is the return of terminology, some of which hasn’t been heard in years: guerrilla war, body count, light at the end of the tunnel, search and destroy, allies, Vietnam syndrome”⁴⁴. Неологізм *George Bush’s Vietnam* відбиває ставлення багатьох членів суспільства до військового конфлікту в Іраку.

ВИСНОВКИ

Військова підмова, як і будь-яка інша професійна підмова, підлягає впливу екстралінгвальних чинників на різних етапах свого формування. У сучасних умовах соціальні аспекти військової термінології й військової субстандартно́ї лексики стають найбільш актуальними при дослідженні проблеми взаємодії мовних і соціальних факторів впливу в процесі формування англomовного військового лексикона ХХ – початку ХХІ століття в діахронічному аспекті. Військові події знаходять своє відображення в словниковому складі мови, що виражається в появі нової лексики для позначення нових реалій, у зміні відомих семантичних значень слів, запозиченні лексичних одиниць з інших мов. Розвиток і функціонування військової підмови визначається значною мірою соціолінгвальними суб’єктивними й об’єктивними чинниками: застосуванням нетрадиційних способів ведення бойових дій, військової тактики та стратегії, вдалими або невдалими військовими операціями, географічними та кліматичними умовами місцеперебування військових, особливостями сприйняття війни суспільством, висвітленням військових подій засобами масової інформації. Нова лексика і фразеологія періоду Першої війни

---

⁴² Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

⁴³ Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.

⁴⁴ e-cyclopedia, July 11, 2003.

у Перській затоці порівняно з інноваціями попередніх військових конфліктів характеризується більш позитивною експресивно-оціночною конотацією, короткочасним характером бойових дій. Значна кількість неологізмів, побудованих на алюзії, відбиває сфери інтересів сучасних солдат США: кіно (бойовики, мультиплікація), телебачення, поп-музика, комп'ютерні ігри. Подальші соціолінгвістичні дослідження англомовного військового вокабуляру ХХ–ХХІ століття передбачають вивчення впливу новітніх військових технологій, пов'язаних із РВС, що супроводжується розробкою інноваційних технологій, нових військових концепцій, програм озброєння, а також намаганням зробити прорив у використанні військової сили в усіх сферах збройної боротьби, що не може не впливати на варіативність і функціонування мовних засобів у сфері військової субстандартної лексики, на розвиток сучасного лексику військової сфери.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена соціолінгвістичному дослідженню англомовного військового лексику ХХ – початку ХХІ століття. У статті аналізуються екстралінгвальні чинники, що зумовлюють динаміку функціональної природи військової підмови й дають підставу виокремити основні етапи її розвитку, які корелюють передусім із такими значними історичними подіями, як війни за участю англо-американських військ. Кожен військовий конфлікт має свою специфіку, що знаходить відбиття в його офіційних і неофіційних назвах, із якими співвідносяться певні соціофункціональні блоки релевантних лексичних одиниць. Виникнення скорочень (абревіатур та акронімів) зумовлене необхідністю швидкої передачі інформації та економії зусиль. Використання нетрадиційних методів ведення війни в Іраку викликало появу лексичної інновації, що відбиває нові реалії ведення бою. Наведений лексичний матеріал свідчить про те, що екстралінгвальні чинники мають визначний вплив на формування військового лексику англійської мови і стають пріоритетними, оскільки вони забезпечують розвиток галузевої лексики, визначають його лінгвістичний і понятійний напрям.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dickson P. War Slang. Pocket Books, New York, 1994. 403 p.
2. e-cyclopedia, July 11, 2003.
3. Edwards P. The Korean War. A Historical Dictionary. The Scarecrow Press, Lanham, Maryland, and Oxford, 2003. 367.
4. Olson J. Dictionary of the Vietnam War. Peter Bedrick Books, New York, 1988. 585 p.

5. Pope S., Wheal E. Dictionary of the First World War. Pen & Sword Military Classics, 2003. 561 p.
6. Weland G. Words of War. Hellgate Press, New York, 1999. 168 p.
7. Zandvoort R. W. Wartime English. Materials for a Linguistic History of World War II. Greenwood Press, Publishers Westport, Connecticut, 1974. 254.
8. Гуржій О.І., Пилявець Р.І. Проблемні питання сучасної української воєнної термінології. *Воєнні конфлікти другої половини ХХ століття* : збірник наукових статей. Київ : Інститут історії України НАН України, 2004. 100 с.
9. Колшанский Г.В. Объективная картина мира в познании и языке. Москва : Наука, 1990. 100 с.
10. Лавренов С.Я. Война ХХІ века: Стратегия и вооружения США. Москва : ООО «Изд-во АСТ» : ООО «Изд-во Астрель», ООО «Транскнига», 2005. 314 с.
11. Роттман Г.Л. Война в Заливе 1990–1991. Москва : ООО «Изд-во АСТ» : ООО «Изд-во Астрель», 2004. 95с:
12. Серебренников Б.А. Язык как общественное явление. *Общее языкознание. Формы существования, функции, история языка*. Москва : Наука, 1970. С. 417–450.
13. Томас Н. Война в Корее 1950–53. Москва : ООО «Изд-во АСТ» : ООО «Изд-во Астрель», 2001. 48 с.

Information about the author:

Vasylenko D. V.,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Phonetics
and English Language Practice
Kyiv National Linguistic University
73, Velyka Vasylykivsyka str., Kyiv, 03680, Ukraine